

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนามัธยมศึกษาสาขาสังคมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาสถานภาพปัจจุบันของมัธยมศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนามัธยมศึกษาสาขาสังคมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. นำเสนอแนวทางการพัฒนามัธยมศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในช่วงปีการศึกษา 2530 - 2539

วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์เอกสาร เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของนิสิตมัธยมศึกษา คณาจารย์มัธยมศึกษา ผู้สำเร็จการศึกษา ทุนอุดหนุนการวิจัย และทุนผู้ช่วยสอนสำหรับนิสิตมัธยมศึกษา และค่าใช้จ่ายรายหัวต่อนิสิตเต็มเวลา (FISE) ระหว่างมัธยมศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ ในช่วงปีการศึกษา 2525 - 2529 ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคำร้อยละ และค่ามัธยฐาน เลขคณิต
2. การวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านมัธยมศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 22 ท่าน โดยใช้แบบสอบถามทั้งหมด 3 รอบ กล่าวคือ รอบแรก เป็นแบบสอบถามปลายเปิด รอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามปลายปิด แบบประเมินค่า 5 สเกล จำนวน 93 ข้อ คำตอบจากแบบสอบถามรอบที่ 2 ได้นำมาวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์ เพื่อสร้างแบบสอบถามรอบที่ 3 ซึ่งมีข้อกระทงเหมือนแบบสอบถามรอบที่ 2 ทุกประการ แต่ได้มีการแสดงตำแหน่งมัธยฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์ และตำแหน่งคำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านในแบบสอบถามรอบที่ 2 ด้วย แล้วส่งกลับไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาและทบทวนคำตอบเดิมของตนอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นได้นำมาวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์ และฐานนิยมของคำตอบจากแบบสอบถามรอบที่ 3 แล้วนำเสนอรายงานการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและแบบสอบถามตามเทคนิคเดลฟายสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับนิสิตบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมศาสตร์

ในปีการศึกษา 2529 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมศาสตร์ใน 25 ภาควิชา และ 43 สาขาวิชา โดยจำแนกเป็นหลักสูตรปริญญาเอก 4 สาขาวิชา ปริญญาโท 38 สาขาวิชา และประกาศนียบัตรบัณฑิต 1 สาขาวิชา มีนิสิตทั้งหมด 2,810 คน และในช่วงปีการศึกษา 2525 - 2529 มีการรับนิสิตใหม่ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมศาสตร์ จำนวนทั้งหมด 4,633 คน หรือเฉลี่ยปีละ 928 คน จำแนกเป็นนิสิตระดับปริญญาโทมากที่สุด (ร้อยละ 95.51) รองลงมาคือ นิสิตระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต (ร้อยละ 3.30) และนิสิตระดับปริญญาเอก (ร้อยละ 1.19) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาจำแนกตามคณะพบว่า คณะครุศาสตร์รับนิสิตใหม่ระดับบัณฑิตศึกษาจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 48.74 ของจำนวนนิสิตใหม่ระดับบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ทั้งหมด) ในขณะที่คณะนิเทศศาสตร์รับนิสิตใหม่ระดับนี้น้อยที่สุด (ร้อยละ 2.01)

นอกจากนั้นในช่วงปีการศึกษาดังกล่าว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีปริมาณการรับนิสิตใหม่สาขาสังคมศาสตร์ระดับปริญญาตรีมากกว่าระดับบัณฑิตศึกษา ในอัตราส่วนร้อยละ 62.83 : 37.17 แต่เมื่อพิจารณารายคณะปรากฏว่า คณะครุศาสตร์เป็นคณะเดียวที่รับนิสิตระดับปริญญาตรีน้อยกว่าระดับบัณฑิตศึกษา คืออัตราส่วนร้อยละ 44.79 : 55.21

ส่วนสถานภาพของนิสิตบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ในช่วงปีการศึกษา 2525 - 2529 นั้นปรากฏว่า

1. นิสิตบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.01) มีผลการเรียนระดับปริญญาตรีหรือคะแนนเฉลี่ยสะสม ตั้งแต่ 2.50 ขึ้นไป โดยเฉพาะนิสิตร้อยละ 63.58 มีคะแนนเฉลี่ยสะสมอยู่ในช่วง 2.50 - 3.24

2. นิสิตบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.00) มีอายุไม่เกิน 30 ปี และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอายุต่าง ๆ ปรากฏว่า กลุ่มอายุน้อยกว่า 25 ปีลงมา มีจำนวนนิสิตบัณฑิตศึกษามากที่สุด คือร้อยละ 39.68 นอกจากนี้ยังพบว่านิสิตบัณฑิตศึกษาคณะ-

เศรษฐศาสตร์มีอายุโดยเฉลี่ยน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับคณะอื่น ๆ กล่าวคือ ร้อยละ 74.53 เป็นผู้ที่มียุมน้อยกว่า 25 ปีลงมา และไม่มีผู้ใดที่มีอายุเกิน 34 ปีเลย ในขณะที่นิสิตบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์มีอายุโดยเฉลี่ยมากที่สุด กล่าวคือ ร้อยละ 81.35 เป็นผู้ที่มียุมาตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป

3. นิสิตบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73.96) เป็นผู้ที่มิงานทำแล้ว และปรากฏว่าอาชีพรับราชการ เป็นกลุ่มอาชีพที่มีจำนวนนิสิตมากที่สุด (ร้อยละ 48.54) และคณะครุศาสตร์ เป็นคณะที่นิสิตบัณฑิตศึกษามิงานทำแล้วมากที่สุดคือ ร้อยละ 88.29 ของจำนวนนิสิตบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์ทั้งหมด ในขณะที่นิสิตบัณฑิตศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ ร้อยละ 59.81 เป็นผู้ที่ยังไม่ได้ทำงาน

4. นิสิตบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.01) เป็นผู้ที่ไม่ได้ลาเรียน และกลุ่มที่ไม่ได้ลาเรียนเต็มเวลามีจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 66.85) โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิสิตบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์ ร้อยละ 85.21 เป็นผู้ที่ไม่ได้ลาเรียนเต็มเวลา ในขณะที่นิสิตบัณฑิตศึกษาคณะนิติศาสตร์ ร้อยละ 56.22 เป็นผู้ที่ไม่ได้ลาเรียน

นอกจากสถานภาพของนิสิตบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ดังกล่าวแล้ว กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเห็นสอดคล้องกันและเห็นด้วยมากกว่า นิสิตบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ขาดความกระตือรือร้นและทุ่มเท เพื่อการศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง คาดหวังเพียงปริญญาเพื่อยกสถานภาพส่วนตัว ขาดความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินในการศึกษาค้นคว้า รวมทั้งขาดทักษะในการสื่อสารทั้งด้านการอ่าน การฟัง การพูด และการเขียน รวมทั้งขาดความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ตามลำดับ

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับคณาจารย์บัณฑิตศึกษา สาขาสังคมศึกษา

คณาจารย์บัณฑิตศึกษา สาขาสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นข้าราชการประจำของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีจำนวนทั้งหมด 420 คน โดยมีอัตราส่วนร้อยละของอาจารย์วุฒิปริญญาเอก : ปริญญาโท เท่ากับ 40.95 : 59.05 และอัตราส่วนร้อยละของตำแหน่ง ศาสตราจารย์ : รองศาสตราจารย์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ : อาจารย์ เท่ากับ 5.24 : 40.24 : 40.95 : 13.57 นอกจากนี้ยังพบว่า คณะที่มีอัตราส่วนร้อยละของอาจารย์วุฒิปริญญาเอกมากกว่าปริญญาโท

มี 4 คณะคือ คณะนิเทศศาสตร์ (63.64 : 36.36) คณะรัฐศาสตร์ (53.13 : 46.87) คณะครุศาสตร์ (53.06 : 46.94) และคณะเศรษฐศาสตร์ (50.98 : 49.02)

สำหรับสภาพปัญหาเกี่ยวกับคณาจารย์บัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์นั้น กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเห็นสอดคล้องกันและเห็นด้วยมากกว่า ปัญหาอันดับ 1 คือ อาจารย์ส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์ด้านการปฏิบัติในสาขาวิชาที่สอน รองลงมาได้แก่ อาจารย์ส่วนใหญ่ให้ความสนใจการวิจัยเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการมากกว่าการศึกษาค้นคว้า เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการและการเรียนการสอน และอาจารย์ส่วนใหญ่ยังไม่ได้นำเทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะกับลักษณะวิชา ส่วนปัญหาที่ว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ต้องรับภาระงานอื่นที่นอกเหนือจากงานวิชาการมากเกินไป กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยพอสมควรเท่านั้น

ตอนที่ 3 สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับผลผลิตระดับบัณฑิตศึกษา
สาขาสังคมศาสตร์

ในช่วงปีการศึกษา 2525 - 2529 มีผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาสาสังคม-ศาสตร์ทั้งหมด 2,727 คน หรือเฉลี่ยปีละ 545 คน จำแนกเป็นระดับปริญญาเอก ร้อยละ 0.88 ปริญญาโท ร้อยละ 95.20 และประกาศนียบัตรบัณฑิต ร้อยละ 3.92 ของจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ในช่วงปีการศึกษาดังกล่าวทั้งหมด นอกจากนี้ยังพบว่า

1. ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก ร้อยละ 75.00 ได้รับคะแนนเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีผลการสอบวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป โดยจำแนกเป็นระดับดีและดีมาก จำนวนเท่ากัน แต่เมื่อพิจารณาจำแนกตามคณะปรากฏว่า ผู้สำเร็จการศึกษาคณะรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.00) มีผลการสอบวิทยานิพนธ์ระดับผ่าน ในขณะที่ผู้สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์ไม่มีผู้ใดมีผลการสอบวิทยานิพนธ์ระดับผ่านเลย นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาสังคมศาสตร์ ใช้ระยะเวลาในการศึกษาโดยเฉลี่ย 10.88 ภาคการศึกษา ทั้งนี้โดยผู้สำเร็จการศึกษาคณะรัฐศาสตร์ใช้ระยะเวลาในการศึกษาโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์ กล่าวคือ ใช้ระยะเวลาโดยเฉลี่ย 11.02 และ 10.78 ภาคการศึกษาตามลำดับ

2. ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 50.31 ได้รับคะแนนเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างช่วงคะแนนเฉลี่ยสะสมปรากฏว่า ช่วงคะแนน

เฉลี่ยสะสม 3.50 - 3.74 เป็นช่วงที่มีจำนวนผู้สำเร็จการศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 37.13) และพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์ ร้อยละ 68.32 และคณะนิติศาสตร์ ร้อยละ 53.52 ได้รับคะแนนเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ในขณะที่ผู้สำเร็จการศึกษาคณะนิติศาสตร์ ร้อยละ 69.81 และคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ร้อยละ 50.51 ได้รับคะแนนเฉลี่ยสะสมน้อยกว่า 3.26 เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้สำเร็จการศึกษาคณะนิติศาสตร์ไม่มีผู้ใดได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า 3.74 เลย

นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทสาขาสังคมศาสตร์ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 65.08) เป็นผู้ที่มีผลการสอบวิทยานิพนธ์ระดับดี ส่วนผู้ที่มีผลการสอบวิทยานิพนธ์ระดับดีมากมีเพียงร้อยละ 17.59 เท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาจำแนกตามคณะปรากฏว่า ผู้สำเร็จการศึกษาคณะนิติศาสตร์ ร้อยละ 80.19 และคณะเศรษฐศาสตร์ ร้อยละ 66.67 มีผลการสอบวิทยานิพนธ์ระดับผ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะเวลาที่ศึกษานี้ผู้สำเร็จการศึกษาคณะนิติศาสตร์ไม่มีผู้ใดได้ผลการสอบวิทยานิพนธ์ระดับดีมากเลย ส่วนผู้สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์ ร้อยละ 23.01 เป็นผู้ที่มีผลการสอบวิทยานิพนธ์ระดับดีมาก ซึ่งนับว่ามีอัตราส่วนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับคณะอื่น ๆ

หนึ่งผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทสาขาสังคมศาสตร์ในช่วงปีการศึกษา 2525 - 2529 ใช้ระยะเวลาในการศึกษาโดยเฉลี่ย 7.04 ภาคการศึกษา ทั้งนี้โดยผู้สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์ใช้ระยะเวลาในการศึกษาโดยเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ 6.44 ภาคการศึกษา ในขณะที่ผู้สำเร็จการศึกษาคณะนิติศาสตร์ใช้ระยะเวลาในการศึกษาโดยเฉลี่ยมากที่สุดคือ 9.69 ภาคการศึกษา

3. ผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต เฉพาะในช่วงปีการศึกษา 2528-2529 มีจำนวน 42 คน ซึ่งส่วนใหญ่ (ร้อยละ 88.10) เป็นผู้ที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสะสมน้อยกว่า 3.26 ส่วนเหลือร้อยละ 11.90 ได้รับคะแนนเฉลี่ยสะสมระหว่าง 3.26 - 3.49 และผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ในช่วงปีการศึกษาดังกล่าวใช้ระยะเวลาในการศึกษาโดยเฉลี่ย 2.23 ภาคการศึกษา

สำหรับสภาพปัญหาเกี่ยวกับผลผลิตระดับบัณฑิตศึกษาดังกล่าวนั้น กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันและเห็นด้วยมากกว่า ผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาดังกล่าวสามารถความสามารถในการพิจารณาและวิเคราะห์ปัญหาในลักษณะสหสาขาวิชา

และเห็นด้วยพอสมควรว่า ผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาสาขาสังคมศาสตร์ ส่วนใหญ่ขาดความสามารถในการสื่อสารทั้งด้านการพูด การฟัง และการเขียน รวมทั้งขาดความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและพัฒนางาน

ส่วนปัญหาเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์นั้น กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันและเห็นด้วยมากกว่า วิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ยังไม่สนองตอบความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง

ตอนที่ 4 สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาศาสาขาสังคมศาสตร์

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันและเห็นด้วยมากกว่า การจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาศาสาขาสังคมศาสตร์ ในปัจจุบันขาดการร่วมมือกันระหว่างคณะสถาบัน หน่วยงาน และสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดอย่างจริงจัง เป็นปัญหาอันดับที่ 1 รองลงมาได้แก่ การเรียนการสอน เน้นเนื้อหามากกว่ากระบวนการแสวงหาความรู้และองค์ความรู้ที่สอนมีลักษณะ เป็นเนื้อหาทางสากลโดยขาดการประยุกต์เข้ากับสภาพที่เป็นจริงของสังคมไทย รวมทั้งการเรียนการสอนยังขาดการบูรณาการความรู้ระหว่างสาขาวิชาต่าง ๆ ในลักษณะสหสาขาวิชา ตามลำดับ

ตอนที่ 5 สภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมศาสตร์

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันและเห็นด้วยมากกว่า การมอบหมายงานให้อาจารย์รับผิดชอบยังไม่เหมาะสม ทำให้อาจารย์บางท่านต้องรับผิดชอบงานมากเกินไป แต่อาจารย์บางท่าน ก็เกือบไม่ต้องรับผิดชอบงานอื่นที่นอกเหนือจากงานสอนเลย เป็นปัญหาอันดับที่ 1 รองลงมาได้แก่ การบริหารการศึกษาระดับปริญญาตรีกับระดับบัณฑิตศึกษาไม่มีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกัน สำหรับการจัดสรรงบประมาณนั้น กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยพอสมควรว่า การจัดสรรงบประมาณของบัณฑิตวิทยาลัยที่ให้กับบัณฑิตศึกษาประจำคณะที่เรียกว่าเงินจัดสรร 60 และ 40 ไม่เอื้อต่อการพัฒนาบัณฑิตศึกษา

ตอนที่ 6 สภาพปัญหาเกี่ยวกับการให้บริการข้อมูลและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาสาขาสังคมศาสตร์

ในช่วงปีงบประมาณ 2525 - 2529 นิสิตบัณฑิตศึกษาศาสาขาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับค่าใช้จ่ายรายหัวต่อนิสิตเต็มเวลา (FTSE) ประเภทบดําเนินการและงบ

ลงทุนรวมกัน โดยเฉลี่ยคนละ 21,088.80 บาทต่อปี โดยจำแนกเป็นงบดำเนินการเฉลี่ยคนละ 19,719.90 บาทต่อปี และงบลงทุน เฉลี่ยคนละ 1,369.10 บาทต่อปี และปรากฏว่า นิสิตบัณฑิตศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ได้รับค่าใช้จ่ายรายหัวเฉลี่ยต่อคนมากที่สุดคือ ได้รับค่าใช้จ่ายรายหัวประเภทงบดำเนินการและงบลงทุนรวมกัน เฉลี่ยคนละ 36,788.60 บาทต่อปี ในขณะที่นิสิตบัณฑิตศึกษาคณะนิติศาสตร์ ได้รับค่าใช้จ่ายดังกล่าว เฉลี่ยคนละ 8,448.60 บาทต่อปี และเพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ในช่วงปีการศึกษาดังกล่าว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดสรรทุนผู้ช่วยสอนสำหรับนิสิตบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ จำนวนทั้งหมด 102 ทุน หรือเฉลี่ยปีละ 20 ทุน โดยคณะครุศาสตร์ได้รับทุนผู้ช่วยสอนมากที่สุดคือ ร้อยละ 51.96 ของจำนวนทุนผู้ช่วยสอนสำหรับนิสิตบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ทั้งหมด ส่วนคณะเศรษฐศาสตร์ได้รับน้อยที่สุด (ร้อยละ 2.94) ทั้งนี้เนื่องจากการจัดสรรทุนผู้ช่วยสอนมีเกณฑ์การพิจารณาตามจำนวนภาควิชา และความต้องการทุนของแต่ละภาควิชา และคณะครุศาสตร์มีภาควิชามากที่สุดคือ 12 ภาควิชา ในขณะที่คณะเศรษฐศาสตร์มีภาควิชาเดียว

นอกจากทุนผู้ช่วยสอนแล้วยังปรากฏว่ามีการจัดสรรทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ ทั้งหมด 1,121 ทุน หรือเฉลี่ยปีละ 224 ทุน โดยผู้สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์ได้รับทุนประเภทนี้มากที่สุด คือ ร้อยละ 89.92 ของจำนวนทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมศาสตร์โดยเฉลี่ยต่อปี ส่วนผู้สำเร็จการศึกษาคณะนิติศาสตร์ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 0.36

สำหรับปัญหาของการให้บริการข้อมูลและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์นั้น กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกัน และเห็นด้วยมากว่า ขาดการอำนวยความสะดวกให้อาจารย์ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการเรียนการสอน สภาพห้องเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนการสอนในลักษณะอภิปรายโต้ตอบกัน อุปกรณ์และสื่อการสอนที่จำเป็นมีจำนวนไม่เพียงพอ สถานที่สำหรับนิสิตบัณฑิตศึกษาใช้จัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการยังมีไม่เพียงพอ การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่งานวิชาการระดับบัณฑิตศึกษายังขาดรูปแบบที่หลากหลาย ส่วนปัญหาที่ว่า เจ้าหน้าที่ของห้องสมุดมีความสำคัญของการให้บริการข้อมูลและข้อสนเทศน้อยนั้น กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยพอสมควร

ตอนที่ 7 เป้าประสงค์ของบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ที่พึงประสงค์ของ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วงปีการศึกษา 2530 - 2539

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับ เป้าประสงค์ของบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ที่พึงประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วงปีการศึกษา 2530 - 2539 พอสรุปได้ดังนี้

1. เป้าประสงค์ด้านคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาสาสังคม-ศาสตร์ นั้น กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันและเห็นด้วยมากที่สุดว่า ผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่มีความสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันดับที่ 1 รองลงมาได้แก่ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในสภาพที่เป็นจริงของสังคมไทย มีคุณธรรมและจริยธรรมของนักวิชาการ มีความกระตือรือร้นสนใจใฝ่รู้อยู่เสมอ และเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ด้วยวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ ส่วนคุณลักษณะที่ว่า ผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่มีความรู้ลึกและรู้รอบ รวมทั้งการเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสาร ทั้งด้านการอ่าน การฟัง การพูดและการเขียน นั้น กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยมาก
2. เป้าประสงค์ด้านการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกัน และเห็นด้วยมากที่สุดว่า ควรส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยที่สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทยให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยมากกว่า ควรส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยพื้นฐาน เพื่อสร้างความรู้ก้าวหน้าทางวิชาการสาสาสังคมศาสตร์ การวิจัยที่สามารถเสนอแนะทางเลือกในอนาคตแก่สังคมไทย การวิจัยที่เป็นการศึกษาระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อรับรู้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง การวิจัยเชิงสหสาขาวิชา และการวิจัยที่สอดคล้องกับนโยบายและทิศทางการวิจัยของคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
3. เป้าประสงค์ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมในระดับบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกัน และเห็นด้วยมากกว่า การบริการทางวิชาการแก่สังคมควรมีลักษณะชี้แนะแนวทางแก่สังคมในลักษณะของการนำสังคม เป็นเป้าประสงค์ที่พึงประสงค์อันดับที่ 1 รองลงมาได้แก่ การเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการเตือนสติสังคมตามลำดับ

ตอนที่ 8 แนวทางการพัฒนานักศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ ในช่วงปีการศึกษา

2530 - 2539

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนานักศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ ในช่วงปีการศึกษา 2530 - 2539 พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาด้านคณาจารย์

ในการพัฒนานักศึกษาศาสาสังคมศาสตร์นั้น การพัฒนาคณาจารย์เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันและ เห็นด้วยมากที่สุด เกี่ยวกับคุณลักษณะของคณาจารย์นักศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ที่พึงประสงค์ว่า ควร เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในสาขาวิชาที่สอน เป็นอย่างดี เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันดับที่ 1 รองลงมาได้แก่ ควรมีความรักและความสุข ในการสอนและการผลิตผลงานวิชาการที่มีคุณภาพ มีความสามารถทางการวิจัยและใช้ผลงานวิจัย เพื่อการเรียนการสอน รวมทั้งมีความสามารถทางการสอนในระดับบัณฑิตศึกษาตามลำดับ

ส่วนแนวทางการพัฒนาคณาจารย์นักศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันและ เห็นด้วยมากกว่า การพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กับการพัฒนาขวัญและกำลังใจ รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนคณาจารย์ในการ เสริมสร้างประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และจัดโครงการให้คณาจารย์ทุกท่าน เข้ารับการพัฒนาด้านการสอนและการวิจัยอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

2. การพัฒนาด้านนิสิตบัณฑิตศึกษา

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันและ เห็นด้วยมากที่สุด เกี่ยวกับคุณลักษณะของนิสิตบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ที่พึงประสงค์ว่า นิสิตบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ควร เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันดับที่ 1 รองลงมาได้แก่ มีความกระตือรือร้นสนใจใฝ่รู้อยู่เสมอ มีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และกล้าในการแสดงออกและวิพากษ์วิจารณ์ตามลำดับ และ เพื่อให้ได้นิสิตบัณฑิตศึกษาตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้น กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันและ เห็นด้วยมากที่สุด เกี่ยวกับแนวทางการคัดเลือกนิสิตบัณฑิตศึกษาว่า ควรมีการทดสอบความสามารถในการคิดและวิเคราะห์ด้วยหลักวิชาการ ส่วน

การทดสอบความสามารถทางวิชาการในสาขาวิชาที่สมัครสอบและการทดสอบ ความสามารถในการอ่าน ฟัง พูด และ เขียน การสอบข้อเขียนและสอบสัมภาษณ์ควรมีความสำคัญเท่าเทียมกัน กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยมาก นอกจากแนวทางการสอบคัดเลือกแล้ว กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยมากว่า คุณสมบัติส่วนตัว เช่น ประวัติทางการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และงานที่จะทำ ภายหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว ควรเป็นส่วนหนึ่งของคะแนนสอบคัดเลือก และควรมีสิ่งจูงใจให้ผู้ที่มิศักยภาพทางวิชาการสูง เข้าศึกษาต่อ เช่น ทุนการศึกษาที่เหมาะสมและหลักประกันในการทำงาน เป็นต้น

3. การพัฒนาด้านการเรียนการสอน

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความ เห็นสอดคล้องกันและ เห็นด้วยมากที่สุด เกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ว่า ควร เป็นการเรียนการสอนที่ เน้นกระบวนการแสวงหาความรู้มากกว่าเนื้อหา และ เป็นการเรียนการสอนที่อาจารย์และนิสิตร่วม คิดร่วมศึกษา นอกจากลักษณะการเรียนการสอนดังกล่าวแล้ว กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยมากกว่า ควร เป็นการเรียนการสอนที่ฝึกให้นิสิตคิด เป็น ขำเป็น และแก้ปัญหาได้ การเรียนการสอนที่ ส่งเสริมให้อาจารย์และนิสิตได้ เรียนรู้จากสภาพที่เป็นจริง การเรียนการสอนที่มี เนื้อหาเกี่ยวกับ บริบทของสังคมไทย รวมทั้งการส่งเสริมให้มีความร่วมมือกันระหว่างสาขาวิชา เพื่อจัดการ เรียน การสอนในลักษณะสหสาขาวิชา ส่งเสริมให้มีหลักสูตรลักษณะ โพรแกรมการศึกษาร่วม (Joint degree program) มากขึ้น ให้สถาบันวิจัยมีบทบาทและส่วนร่วมในการจัดการ เรียนการสอน รวมทั้งนิสิตกับอาจารย์ที่ปรึกษาต้องร่วมกันจัด โพรแกรมการศึกษาที่สนองตอบลักษณะงานที่นิสิตจะ ทำภายหลังจากที่สำเร็จการศึกษาแล้ว

4. การพัฒนาด้านระบบบริหารการศึกษา

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความ เห็นสอดคล้องกันและ เห็นด้วยมากที่สุด เกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาระบบบริหารการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ว่า การบริหารการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และระดับปริญญาตรีควรมีความสัมพันธ์และต่อ เนื่องกัน สำหรับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของบัณฑิตวิทยาลัยนั้น กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยมากที่สุดว่า บัณฑิตวิทยาลัยควรทำ หน้าที่สนับสนุนคณาจารย์และนิสิตบัณฑิตศึกษาทำการวิจัยค้นคว้าในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และควรทำหน้าที่ เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานระหว่างคณะต่าง ๆ ที่เปิดสอนระดับ

บัณฑิตศึกษา สถาบัน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนประเด็นที่ว่า บัณฑิตวิทยาลัยควรทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนงานบัณฑิตศึกษาในรูปแบบสหสาขาวิชาและควรมีอำนาจหน้าที่ควบคุมมาตรฐานทางวิชาการของการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษานั้น กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยมาก ทั้งนี้รวมถึงประเด็นที่ว่า การจัดทำเนียบการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ควรเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการประจำคณะ ซึ่งกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยมากและจัดอยู่ในลำดับสุดท้าย

5. การพัฒนาการให้บริการข้อมูลและสิ่งอำนวยความสะดวก

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันและเห็นด้วยมากที่สุดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการให้บริการข้อมูลและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมศาสตร์ว่า ควรส่งเสริมการผลิตตำราที่มีบริบทเกี่ยวกับสังคมไทย เป็นอันดับที่ 1 รองลงมาได้แก่ ควรสร้างศูนย์ข้อมูลและข้อสนเทศทางสังคมศาสตร์ไทย ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลและข้อสนเทศทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์ และโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาข้อมูลและข้อสนเทศให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ และพัฒนาระบบการให้บริการข้อมูลและข้อสนเทศให้มีความสะดวกรวดเร็วโดยการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีการพัฒนามูลฐานที่ให้บริการข้อมูลและข้อสนเทศให้มีความสามารถและความสำนึกของผู้ให้บริการข้อมูลและข้อสนเทศ และเพิ่มระยะเวลาในการให้บริการของห้องสมุดด้วย

สำหรับแนวทางการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นั้น กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันและเห็นด้วยมากที่สุดว่า ควรจัดสรรทุนให้นิสิตบัณฑิตศึกษาในรูปแบบของทุนผู้ช่วยสอนและผู้ช่วยวิจัยมากขึ้น ควรมีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงานวิจัยดีเด่นทั้งของอาจารย์และนิสิตบัณฑิตศึกษาผ่านสื่อสารมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายมากขึ้น ควรปรับปรุงและพัฒนาห้องเรียนให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนที่สามารถอภิปรายโต้ตอบกันได้ เช่น การสัมมนา ควรจัดสรรทรัพยากรและอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนและการวิจัยให้เพียงพอับความต้องการ และส่งเสริมการผลิตเอกสารทางวิชาการอย่างจริงจัง ส่วนประเด็นที่ว่า ควรจัดให้มีสถานที่ให้นิสิตบัณฑิตศึกษาใช้สำหรับจัดกิจกรรมทางวิชาการ ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการประชุม เสนอผลงานวิจัยดีเด่นทั้งของอาจารย์และนิสิตบัณฑิตศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และควรมีการมอบรางวัลให้กับนิสิตที่มีผลการสอบวิทยานิพนธ์ดีเด่นนั้น กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นด้วยพอสมควร

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าจะนำมาอภิปรายโดยจำแนกตามสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรค และแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ดังนี้คือ

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคของบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1.1 ด้านนิสิตบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ ถ้าพิจารณาในเชิงปริมาณพบว่า ปริมาณการรับนิสิตใหม่ในแต่ละปีการศึกษา มีสัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนคณาจารย์ กล่าวคือ อาจารย์ 1 คนต่อนิสิตใหม่ 2-3 คน ซึ่งนับว่าปริมาณการรับนิสิตใหม่ในแต่ละปีการศึกษายังมีจำนวนน้อยกว่าเกณฑ์มาตรฐานของทบวงมหาวิทยาลัยที่กำหนดว่า อาจารย์ 1 คนควรควบคุม นักศึกษาปริญญาโท และปริญญาเอกรวมกันไม่เกิน 5 คน (ทบวงมหาวิทยาลัย 2527 : 2) แต่ถ้าพิจารณาในเชิงคุณภาพแล้ว ถึงแม้จะพบว่านิสิตบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีผลการเรียนระดับปริญญาตรีหรือคะแนนเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 2.50 ขึ้นไป ก็ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าเป็นผู้ที่มีคุณภาพสูงและมีคุณสมบัติที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา เพราะจากการวิเคราะห์ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า นิสิตบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ยังขาดความกระตือรือร้นและทุ่มเทเพื่อการศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง คาดหวังเพียงปริญญาเพื่อยกสถานะภาพส่วนตัว ขาดความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินในการศึกษาค้นคว้า รวมทั้งขาดทักษะในการสื่อสารต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร.พรพนันท์ (2529 : 32) ที่ว่า ผู้เรียนปริญญาโทของจุฬาฯ ขณะนี้คุณภาพไม่สู้ดี เนื่องจากจำนวนหนึ่งเป็นประเภทเรียนรองาน ส่วนอีกประเภทหนึ่ง เรียนเพื่อเพิ่มคุณวุฒิแล้วนำไปปรับระดับเงินเดือน ฉะนั้นจากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงนับว่าเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งสำหรับการพัฒนายุทธศาสตร์ศึกษาศาสาสังคมศาสตร์

1.2 ด้านคณาจารย์บัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ ถ้าพิจารณาด้านวุฒิการศึกษา ซึ่งมีอัตราส่วนร้อยละวุฒิปริญญาเอก : ปริญญาโท เท่ากับ 40.95 : 59.05 ประกอบกับตำแหน่งทางวิชาการซึ่งคณาจารย์ร้อยละ 86.43 เป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป ก็พอกล่าวได้ว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความพร้อมทางด้านอาจารย์มากพอสมควร เมื่อพิจารณาตามความเห็นของ วิจิตร ศรีสอาน (ใน ไพฑูรย์ ลินลารัตน์, บรรณาธิการ 2523 :

86) ที่ว่า ถ้าจะ เปิดหลักสูตรปริญญาโทควรจะมีอาจารย์ปริญญาเอกร้อยละ 50 อาจารย์ปริญญาโท ร้อยละ 50 หรือมีฉะนั้นจะต้องมีอาจารย์ที่มีผลงานวิจัยค้นคว้า ผลงานทางวิชาการมาก ถ้าหากคุณวุฒิไม่ได้ตามเกณฑ์นี้ เพราะปริญญาไม่ใช่ตราชนิเศเดียวที่จะดู Academic Productivity ในรูปอื่นน่าจะทดแทนกันได้ และ เมื่อพิจารณาความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วพบว่า ปัญหาที่สำคัญด้านคณาจารย์คือ การที่อาจารย์ส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์ด้านการปฏิบัติในสาขาวิชาที่สอน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การเรียนการสอน เกิดช่องว่างระหว่างความรู้ในตำรากับการปฏิบัติที่เป็นจริง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการ 2529 : 3)

1.3 ด้านผลผลิตระดับบัณฑิตศึกษา อันได้แก่ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา นั้น พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ขาดความสามารถในการพิจารณา และวิเคราะห์ปัญหาในลักษณะสหสาขาวิชา ซึ่งปัญหานี้ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากระบบการเรียนการสอนที่ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การเรียนการสอนยังมีลักษณะที่เน้นเนื้อหามากกว่ากระบวนการแสวงหาความรู้ และขาดการบูรณาการความรู้ระหว่างสาขาวิชาต่าง ๆ ในลักษณะสหสาขาวิชา ส่วนผลงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ทั้งในระดับปริญญาเอกและปริญญาโท ในช่วงมีการศึกษา 2525 - 2529 มีจำนวนทั้งหมด 2,395 ฉบับ แต่ปรากฏว่า เป็นวิทยานิพนธ์ที่มีผลการสอบระดับดีมากเพียง 426 ฉบับ หรือร้อยละ 17.79 ของจำนวนวิทยานิพนธ์ดังกล่าวทั้งหมด และ เมื่อพิจารณาความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วยังพบว่า วิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ยังไม่สนองตอบความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งปัญหานี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า มีสาเหตุมาจากการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตศึกษาส่วนใหญ่มีลักษณะกระจัดกระจาย และแคบอยู่ เฉพาะในสาขาวิชาของตน และขาดทิศทางการทำวิจัยร่วมกันระหว่างนิสิตกับนิสิต นิสิตกับอาจารย์ และระหว่างสาขาวิชา ดังความเห็นของ จรัส สุวรรณเวลา (2528 : 61) ที่ว่า การทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตยังขาดแนวทางที่ร่วมกับอาจารย์ ในลักษณะที่จะสร้างสรรค์ความก้าวหน้าด้านการวิจัยในแต่ละสาขาวิชาได้อย่างดีและมากพอ และ พจน์ สะเพียรชัย (2525 : 22 - 23) ได้กล่าวถึงงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาว่า มีลักษณะเป็นงานวิจัยที่ทำเป็นจุด ๆ เป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย ไม่สามารถจับมาปะติดปะต่อเป็นภาพรวมของความรู้ได้ ประกอบกับหัวข้อในการทำวิทยานิพนธ์ มักจะไม่ตรงกับปัญหาของบ้านเมืองที่จะนำไปใช้ เนื่องจากผู้ผลิตและผู้ใช้ไม่ได้จับมือกัน ดังนั้นวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่จึงนำไปใช้ประโยชน์ได้น้อยมาก

1.4 ด้านการเรียนการสอน พบว่าปัญหาที่สำคัญคือ ขาดการร่วมมือกันระหว่าง คณะ สถาบัน หน่วยงาน และสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในการจัดการเรียนการสอน ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดอย่างจริงจัง และผลที่ตามมาก็คือ ทำให้การเรียนการสอนขาดการ บูรณาการความรู้ระหว่างสาขาวิชาต่าง ๆ ในลักษณะสหสาขาวิชา ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญของ การเรียนการสอนทางสังคมศาสตร์ ดังข้อสรุปจากการสัมมนาเรื่อง Tasks and Challenges of Social Sciences in the 1980's (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2525 : 4) ที่ว่าสังคมศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ทำให้ใจกว้าง คิดกว้าง มีเหตุผล ฉะนั้นหลักการที่สำคัญคือ ต้องสอน สังคมศาสตร์ให้สัมพันธ์กับสาขาอื่น ๆ นอกจากนั้นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การเรียนการ สอนที่เน้น เนื้อหามากกว่ากระบวนการแสวงหาความรู้ ประกอบกับองค์ความรู้ที่สอนก็มีลักษณะ เป็น เนื้อหาทางสากลที่ขาดการประยุกต์เข้ากับสภาพที่เป็นจริงของสังคมไทย ซึ่งสภาพการเรียนการ สอนดังกล่าวไม่ได้ฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ หรือสามารถทำความเข้าใจ ปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดหรือกรอบความคิดที่มีอยู่ เพื่อ ให้คิดต่อไปได้ด้วยตนเอง อันเป็นปัญหาของการขาดการเชื่อมต่อระหว่างความรู้และความคิดรวมถึง การขาดการเชื่อมต่อระหว่างความรู้แจ้งและแนชัดในองค์แห่งความรู้ กับความรู้ที่เกี่ยวกับสถาน- การณ์หรือสภาพเงื่อนไขเฉพาะต่าง ๆ แล้วสามารถเชื่อมโยงองค์แห่งความรู้ในสาขาของตน เข้า กับลักษณะ เฉพาะดังกล่าวได้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการ 2529 : 2-3)

1.5 ด้านระบบบริหารการศึกษา มีประเด็นปัญหาสำคัญที่นำมาพิจารณา 2 ประการคือ ปัญหาที่หนึ่ง ได้แก่ การมอบหมายงานให้อาจารย์รับผิดชอบยังไม่เหมาะสม ทำให้อาจารย์บางท่านต้องรับผิดชอบงานมากเกินไป แต่อาจารย์บางท่านก็เกือบไม่ต้องรับผิดชอบงานอื่น ที่นอกเหนือจากงานสอนเลย ซึ่งปัญหานี้ผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุมาจากวิกฤติการณ์ทางการบริหาร ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยขณะนี้ที่มีลักษณะ เป็นอนาธิปไตยทางการบริหาร ดังที่ ประกอบ คูปริตน์ (2526 : 13-16) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการบริหารมหาวิทยาลัย ไทยว่า ประกอบด้วยระบบ 3 ระบบคือ ระบบราชการ ระบบชุมชนวิชาการ โดยเฉพาะ ระบบชุมชนวิชาการที่มหาวิทยาลัยต้องทำหน้าที่ในการคิด และสร้างสรรค์ความรู้ ทำให้มหาวิทยาลัย มีเสรีภาพมากกว่าสถาบันโดยทั่วไป และภายใต้เงื่อนไขในเรื่อง เสรีภาพทางวิชาการ มหาวิทยาลัย จึงมีระบบบริหารข้าราชการที่แยกออกจากข้าราชการพลเรือนทั่วไป ฉะนั้นในทางปฏิบัติอาจารย์ จึงสามารถก้าวไปตามตำแหน่งทางวิชาการ โดยไม่ต้องอาศัยความปราชญ์จากผู้บังคับบัญชามากนัก

และเมื่อประกอบเข้ากับระบบการเมืองภายในมหาวิทยาลัยด้วยแล้ว จึงเป็นเหตุให้อำนาจราชการที่ผู้บังคับบัญชาตามสายงาน เช่น หัวหน้าภาควิชา คณบดี หรืออธิการบดีจะมีต่ออาจารย์ธรรมดา นั้น ในทางปฏิบัติจึงมีอยู่จำกัด ดังนั้นการมอบหมายงานต่าง ๆ จึงตกไปอยู่กับอาจารย์ที่มีความรับผิดชอบสูงและมีความตั้งใจในการทำงานอย่างจริงจัง

ปัญหาที่สอง คือ การบริหารการศึกษาระดับปริญญาตรีกับระดับบัณฑิตศึกษาไม่มีสัมพันธและต่อเนื่องกัน ซึ่งปัญหานี้นับว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา เพราะนอกจากทำให้ไม่สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอนแล้ว ยังทำให้การบริหารขาดความเป็นเอกภาพและทิศทางการพัฒนาร่วมกัน ทั้งนี้มีสาเหตุเนื่องมาจากโครงสร้างการบริหาร ที่กำหนดให้การบริหารและการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีอยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการประจำคณะ ส่วนระดับบัณฑิตศึกษาอยู่ในความรับผิดชอบของบัณฑิตวิทยาลัย โดยดำเนินการจัดการศึกษามานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาในระดับคณะดังที่ ไพฑูริย์ ลินลารัตน์ (2529 : 15) กล่าวว่า โครงสร้างทางกฎหมายไม่เอื้อให้ฝ่ายวิชาการคณะมีส่วนรับผิดชอบในงานของบัณฑิตศึกษาด้วยเลย ทั้งนี้เพราะกรรมการภายในคณะทั้ง 2 ชุด แยกกันเด็ดขาดกล่าวคือ การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา อยู่ที่คณะกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ แล้วจะผ่านไปคณะกรรมการบริหารบัณฑิตวิทยาลัย คณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย และสภามหาวิทยาลัยตามลำดับ ในขณะที่การจัดการศึกษาระดับปริญญาตรี จะอยู่ในความรับผิดชอบของกรรมการวิชาการประจำคณะ แล้วผ่านไปคณะกรรมการประจำคณะ กรรมการวิชาการของมหาวิทยาลัย ที่ประชุมคณบดี และสภามหาวิทยาลัย และต่อประเด็นปัญหานี้ วิทย์ วิศท เวทย์ (2529 : 22) ได้กล่าวเสริมว่า การที่กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะจะเปิดหลักสูตรใหม่นั้นต้องใช้โต๊ะ ใ้ห้องเรียน ใช้อาจารย์ของคณะ แต่เรื่องกลับไม่เข้ากรรมการประจำคณะ กรรมการประจำคณะไม่รู้เรื่อง ทั้ง ๆ ที่กรรมการประจำคณะ เป็นผู้ดูแลกิจการของคณะทุกเรื่อง ฉะนั้นจากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงทำให้บุคลากรของคณะเกิดความรู้สึกว่ บัณฑิตศึกษาเป็นเพียงงานฝากของคณะ ส่งผลให้การเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกเท่าที่ควร

นอกจากสภาพปัญหาด้านการบริหารในระดับคณะแล้ว เกษม สุวรรณกุล (2529 : 7-8) ยังได้กล่าวถึงปัญหาในระดับมหาวิทยาลัยว่า ปัจจุบันโครงสร้างทางการบริหาร

ของบัณฑิตวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยยังไม่ค่อยจะประสานงานกันมากนัก ซึ่งทำให้ผู้บริหารไม่อยู่ในฐานะที่จะเข้าไปรับรู้ปัญหาของบัณฑิตวิทยาลัยและเข้าไปดำเนินการแก้ไขได้เหมือนคณะต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะว่า กฎหมายได้ให้อำนาจคณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัยไว้ในการตัดสินใจต่าง ๆ รวมทั้งการบริหารจะอยู่ที่คณะกรรมการนี้ ฉะนั้นทุกสิ่งทุกอย่างจึงเกิดขึ้นและยุติที่บัณฑิตวิทยาลัย

1.6 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ไม่ได้รับความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการเรียนการสอน รวมทั้งปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์และสื่อการสอน สภาพห้องเรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน ในลักษณะการอภิปรายโต้ตอบ เนื่องจากเป็นห้องเรียนขนาดใหญ่ที่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี ซึ่งมีนิสิตจำนวนมาก และสถานที่สำหรับนิสิตบัณฑิตศึกษาใช้จัดกิจกรรมทางวิชาการมีจำนวนไม่เพียงพอ นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า อาจเป็นเพราะโครงสร้างของการบริหารงานบัณฑิตศึกษาที่แยกงานวิชาการกับงานบริหารออกจากกัน กล่าวคือ งานด้านวิชาการ เช่น การเรียนการสอนขึ้นอยู่กับคณะภาควิชาและสาขาวิชา แต่การพิจารณาจัดสรรงบประมาณขึ้นอยู่กับบัณฑิตวิทยาลัย ในระบบเงินจัดสรร 60 และ 40

กล่าวโดยสรุป สภาพปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นั้นผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นสำคัญอยู่ที่ กระบวนการผลิตบัณฑิตอันได้แก่ ระบบบริหารการศึกษา และระบบการเรียนการสอน ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย นอกจากนั้นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ คุณภาพของนิสิตบัณฑิตศึกษาดังที่กล่าวแล้วในข้างต้น

2. แนวทางการพัฒนาบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

2.1 เป้าประสงค์ของบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ที่พึงประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.1.1 คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมศาสตร์ ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ควรจะต้องเป็นผู้ที่มีความสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม มีความรู้ความเข้าใจในสภาพที่เป็นจริงของสังคมไทย มีคุณธรรม และจริยธรรมของนักวิชาการ มีความกระตือรือร้นสนใจใฝ่รู้อยู่เสมอ เป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ด้วย

วิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ รวมทั้งควรเป็นผู้ที่มีความรู้ลึก และรู้รอบ และมีความสามารถในการสื่อสารด้านต่าง ๆ นั้น นับว่าเป็นคุณสมบัติทั่วไปของนักสังคมศาสตร์ที่พึงมี ไม่ว่านักสังคมศาสตร์นั้นจะประกอบอาชีพในฐานะนักวิชาการ หรือนักวิชาชีพก็ตาม ดังความเห็นของ สนิท สัมครการ (2524 : 210) ที่ว่า นักสังคมศาสตร์นั้น นอกจากจะมุ่งศึกษาเพื่อหาคำอธิบายในรูปของข้อความทั่วไป (Generalization) เพื่อนำไปสู่การสร้างกฎ (Laws) และทฤษฎี (Theories) เกี่ยวกับสังคมแล้ว นักสังคมศาสตร์ยังจะต้องใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่เข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาสังคมในฐานะที่เป็นประชาชน ผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคมของคนและต่อมนุษยชาติด้วย และการที่จะเข้าไปช่วยเหลือสังคมนั้น นักสังคมศาสตร์จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในสภาพที่เป็นจริงของสังคม มีความซื่อสัตย์ในวิชาชีพ ส่วนการที่จะสามารถรับรู้และเข้าใจสภาพที่เป็นจริงของสังคมนั้น นักสังคมศาสตร์จะต้องมีความสนใจใฝ่รู้อยู่เสมอ มีความสามารถในการคิดและวิเคราะห์ปัญหาในลักษณะสหสาขาวิชา ซึ่งเป็นเรื่องของความรู้รอบ ทั้งนี้เพราะสังคมศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และสภาพแวดล้อมทางสังคม ฉะนั้นการศึกษาค้นคว้าทางสังคมศาสตร์จึงไม่อาจที่จะยึดมั่นอยู่กับสภาวะที่เป็นอยู่ตลอดไป (เสนห์ จามริก 2526 : 3-4) ส่วนคุณลักษณะที่ควรเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารด้านต่าง ๆ นั้น นับว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของความเป็นผู้นำทั้งในทางวิชาการ และวิชาชีพ ทั้งนี้เนื่องจากนักสังคมศาสตร์จำเป็นที่จะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น และทำให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจในความคิดความต้องการของคน ดังที่ ไชยจิต บันเปี่ยมรัชฎี (2524 : 192 - 193) กล่าวถึงการกระจายความรู้ทางสังคมศาสตร์ว่า สังคมศาสตร์นั้นเป็นวิชาที่ใช้กับคน ไม่ใช่ใช้กับวัตถุหรือเครื่องจักร ดังนั้นตราบดีที่คนส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมเข้าใจในวิชาการทางสังคมศาสตร์อย่างแพร่หลายแล้ว การใช้ความรู้ทางสังคมศาสตร์ก็จะขาดประสิทธิภาพ และปราศจากการเข้าร่วมอย่างเต็มใจของประชาชน

2.1.2 การวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาด้านสังคมศาสตร์นั้น เมื่อพิจารณาภาพรวมตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ว่า ควรส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยที่สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทยให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งการวิจัยพื้นฐานเพื่อสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการ และการวิจัยประยุกต์ที่สามารถเสนอทางเลือกในอนาคตให้แก่สังคมไทย โดยมีลักษณะการวิจัยที่เป็นการศึกษาระยะยาว เพื่อรับรู้ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และ

มีลักษณะของการวิจัยเชิงสหสาขาวิชาแล้ว พบว่า ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒินั้นสอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากการสัมมนาเรื่อง Tasks and Challenge of Social Sciences in the 1980's (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2524 : 8-9) ที่ว่า การสร้างความรู้ทางสังคมศาสตร์นั้นต้องพยายามสร้างทฤษฎีที่ทำให้เข้าใจสังคมไทยมากขึ้น ควรคิดงานวิจัยที่เป็น Forward Looking และควรเป็นการวิจัยที่มีลักษณะสหสาขาวิชา รวมทั้งการสนับสนุนการวิจัยระยะยาว โดยหยุดงานวิจัยแบบเก็บข้อมูลชั่วคราว เป็นต้น

2.1.3 การบริการทางวิชาการแก่สังคมนั้น ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒินับว่ามีลักษณะที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับการเรียนการสอนและการวิจัย กล่าวคือ เป็นการให้บริการทางวิชาการในลักษณะของการนำและเตือนสติสังคมควบคู่กับการ เสริมสร้างความรู้และประสบการณ์เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

2.2 แนวทางการพัฒนาบัณฑิตศึกษาสหสาขาสังคมศาสตร์นั้นพบว่า

2.2.1 การพัฒนาด้านคณาจารย์บัณฑิตศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะของคณาจารย์ที่พึงประสงค์ว่า ควรเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในสาขาวิชาที่สอน เป็นอย่างดี เป็นอันดับ 1 และเห็นควรให้มีการพัฒนาประสบการณ์ทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในระดับมาก นั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ว่า ในปัจจุบันคณาจารย์ส่วนใหญ่ยังขาดประสบการณ์ด้านการปฏิบัติในสาขาวิชาที่สอน เป็นปัญหาอันดับ 1 ดังที่กล่าวแล้วเช่นกัน

2.2.2 การพัฒนาด้านนิสิตบัณฑิตศึกษาสหสาขาสังคมศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความสำคัญกับกระบวนการสอบคัดเลือกเพื่อให้ได้นิสิตบัณฑิตศึกษาสหสาขาสังคมศาสตร์ที่พึงประสงค์ว่า ควรให้ความสำคัญในการทดสอบความสามารถในการคิดและวิเคราะห์ด้วยหลักวิชาการเป็นอันดับที่ 1 ทั้งนี้เพราะการทดสอบความสามารถทางวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว นั้น ยังไม่สามารถวัดได้ว่า ผู้สมัครสอบจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ เนื่องจากระบบการเรียนการสอนของไทยยังมีลักษณะที่เน้น เนื้อหามากกว่ากระบวนการแสวงหาความรู้

2.2.3 การพัฒนาด้านการเรียนการสอนนั้น พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นด้วยมากที่สุด ว่าควรเป็นการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการแสวงหาความรู้มากกว่าเนื้อหา และมีลักษณะที่อาจารย์กับนิสิตร่วมคิดร่วมศึกษา ซึ่ง วิทย์ วิศท เวทย์ (2530 : 3-4) ให้

ได้กล่าวถึงของการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการว่าหมายถึงการสอนที่เน้นให้นิสิตคิดทฤษฎีด้วยตนเอง และการสอนให้นิสิตสร้างทฤษฎีก็คือ การสอนโดยเสนอปัญหาให้นิสิตได้ขบคิด เมื่อคิดมาแล้วอาจารย์ที่มีความรู้มาก อ่านมาก ก็จะเห็นว่าสิ่งที่คอมมานั้นสมบูรณ์หรือไม่ ถ้ายังไม่สมบูรณ์ก็ถามต่อไปใหม่ ฉะนั้นการสอนที่เน้นกระบวนการจะต้องมีลักษณะที่ชวนให้นิสิตสงสัยในสิ่งที่ตนอ่านและฟัง นอกจากนี้ ษระกอบ คุปรัตน์ (2530 : 9-10) ได้แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า การสอนลักษณะนี้ผู้สอนจะต้องไม่ยึดมั่นถือมั่น ควรเปิดใจให้กว้างให้นิสิตตอบโดยยังไม่คิดว่าจะผิดหรือถูก และการวัดผลก็ต้องเป็นการวัดผลแบบเน้นกระบวนการด้วย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการนี้ จะทำให้นิสิตมีอิสระในการคิด และค้นคว้าเพื่อสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะการเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหานั้น จุมพล พูลภัทรชีวิน (2530 : 8) กล่าวว่า เป็นการสอนที่ทำให้นิสิตไม่รู้จักแยกแยะความแตกต่างระหว่างสาระสำคัญกับปลีกย่อยของเนื้อหา และทำให้นิสิตขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ เพราะนิสิตต้อง "อ้าง" และ "อิง" ผู้รู้ท่านอื่นอย่างเป็นระบบตลอดมา

นอกจากการพัฒนาด้านการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการแสวงหาความรู้แล้วที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานและสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนการสอนในลักษณะสหสาขาวิชา ก็มีความจำเป็นยิ่งสำหรับนักสังคมศาสตร์ที่จะต้องมีความใจกว้าง และพิจารณาวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ให้ครอบคลุมและสัมพันธ์กับศาสตร์อื่น ๆ ด้วย

2.2.4 การพัฒนาด้านระบบการบริหารการศึกษานั้น ปรากฏว่า แม้ผู้ทรงคุณวุฒิจะเห็นว่า ระบบการบริหารการศึกษาที่มีบัณฑิตวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ก็ตาม แต่ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาระบบบริหารการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิยังเห็นว่าจำเป็นที่จะต้อง มีบัณฑิตวิทยาลัยต่อไป เพื่อทำหน้าที่ให้การสนับสนุนคณาจารย์และนิสิตบัณฑิตศึกษาทำการวิจัยค้นคว้า และเป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานระหว่างคณะ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นหน่วยงานกลางในการควบคุมมาตรฐานการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ เหตุผลของ วิทย์ วิศทเวทย์ (2529 : 19) ที่เห็นว่าจำเป็นต้องมีบัณฑิตวิทยาลัย

ต่อไปเพราะ

- 1) ถ้าให้แต่ละคณะทำเอง แล้วมาตรฐานซึ่งควรจะคล้ายคลึงกัน เป็นกลาง ๆ อาจจะไม่เกิดขึ้น
 - 2) การให้คณะทำเองบางที่การรวมพลังรวมกลุ่มในการปรึกษาทารือกันที่จะทำให้บัณฑิตศึกษาเข้มแข็งและเติบโต อาจไม่เหมาะสมนัก
 - 3) การทำวิจัยของมหาวิทยาลัยกับการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตศึกษาควรจะต้องพยายามนำมาประสานกันให้ได้ โดยมีบัณฑิตวิทยาลัยเป็นตัวประสาน
- สำหรับการพัฒนาด้านการให้บริการข้อมูลและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นั้น ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการให้บริการข้อมูลมากที่สุด เช่น การส่งเสริมการผลิตตำราที่มีบริบทเกี่ยวกับสังคมไทย การสร้างศูนย์ข้อมูลและข้อสนเทศทางสังคมศาสตร์ไทย ที่ประกอบด้วยข้อมูลและข้อสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ปรับระบบการให้บริการให้มีความสะดวกรวดเร็ว เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาระบบการให้บริการข้อมูลดังกล่าว เป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่งในการศึกษาค้นคว้าทางสังคมศาสตร์ ทั้งนี้เพราะการวิจัยค้นคว้าทางสังคมศาสตร์ต้องอาศัยการศึกษาข้อมูลและการอ้างอิงจากเอกสารต่าง ๆ เป็นหลัก และแนวทางการพัฒนาด้านนี้ยังสอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากการสัมมนาเรื่อง Tasks and Challenges of Social Sciences in the 1980's (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2524 : 12-13) ที่ว่า ควรให้มีการประสานงานกันระหว่างมหาวิทยาลัยและสถาบันทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อให้งานสอน และตำราการสอนได้มาตรฐานและเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง รวมทั้งให้มีการจัดตั้งหน่วยงานเล็ก ๆ ขึ้นในทุกมหาวิทยาลัยเพื่อ เป็นแหล่งข้อมูลทางสังคมศาสตร์
- ข้อเสนอแนะ เพื่อการพัฒนาบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอ เสนอแนะแนวทางการพัฒนาบัณฑิตศึกษาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วงปีการศึกษา 2530-2539 ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับ เป้าประสงค์ของบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย

1.1 เป้าประสงค์ด้านการผลิตบัณฑิตในส่วนที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ ผู้วิจัยเห็นว่า ในปัจจุบันนักสังคมศาสตร์มีบทบาทแตกต่าง

กันตามลักษณะอาชีพอันได้แก่ นักวิชาการ นักบริหาร และนักปฏิบัติ ดังนั้นการกำหนดเป้าประสงค์ ด้านนี้จะต้องคำนึงถึง เป้าหมายของผู้เรียน และลักษณะของสาขาวิชา แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นผู้สำเร็จ การศึกษาในสาขาวิชาใดก็ตาม ควรที่จะต้องมีลักษณะทั่วไปหรือลักษณะร่วมของนักสังคมศาสตร์ ดังนี้

- 1.1.1 เป็นผู้ที่มีความสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม
- 1.1.2 เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในสภาพที่เป็นจริงของสังคมไทย
- 1.1.3 เป็นผู้ que คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ด้วยวิธีการที่เป็น

วิทยาศาสตร์ กล่าวคือ "คิดเป็น" หมายถึง มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ "ทำเป็น" หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติรวมถึงการ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

1.1.4 เป็นผู้ที่มีความรู้ลึกและรู้รอบ กล่าวคือ "รู้ลึก" หมายถึง มีความรู้ที่ลึกซึ้งในสาขาวิชาของตน ซึ่งเป็น เป้าหมายทั่วไปของบัณฑิตศึกษาที่มุ่งผลิตผู้เชี่ยวชาญ และ ผู้ชำนาญเฉพาะสาขาวิชา ส่วน "รู้รอบ" หมายถึง มีความรอบรู้ในศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ที่ นอกเหนือจากสาขาวิชาของตน ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของสังคมศาสตร์ ที่มีความ เกี่ยวพันกับสาขา วิชาต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นผู้ที่มีความสามารถในการพิจารณา และวิเคราะห์ปัญหาอย่างบูรณาการในลักษณะสหสาขาวิชา และส่งเสริมให้เป็นผู้ที่มีจิตใจกว้าง ไม่คับแคบ เฉพาะในศาสตร์ของตน

1.1.5 เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมของนักวิชาการคือ มีความซื่อสัตย์ ทางวิชาการ มีหลักการและเหตุผล ไม่คับแคบทางความคิด

1.1.6 เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นและสนใจใฝ่รู้อยู่เสมอ

1.1.7 เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารทั้งด้านการอ่าน การฟัง การพูด และการเขียน

1.2 เป้าประสงค์ด้านการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ นอกจาก เป้าประสงค์เฉพาะของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ที่มุ่งพัฒนาทักษะด้านการวิจัย และวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาเอกที่มุ่งพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาการแล้วผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการกำหนดทิศทางการวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนการทำ วิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตศึกษาให้มีทิศทางร่วมกันระหว่าง การวิจัยของอาจารย์กับนิสิต และนิสิต กับนิสิตรวมทั้งความร่วมมือกันระหว่างสาขาวิชาด้วย ซึ่งจะทำให้ผลงานวิจัยระดับนี้มีลักษณะ

ครอบคลุมและต่อเนื่อง มองเห็นภาพรวมของปัญหาอย่างชัดเจนและสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้อย่างจริงจัง นอกจากนั้นควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยพื้นฐานควบคู่กับการวิจัยประยุกต์ ทั้งนี้โดยมี เป้าประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1.2.1 สร้างความรู้ความ เข้าใจ เกี่ยวกับสังคมไทยให้ดียิ่งขึ้น

1.2.2 การวิจัยที่เสนอแนะทาง เลือกในอนาคตแก่สังคมไทย

1.2.3 การวิจัยที่มีลักษณะ เป็นการศึกษาระยะยาว เพื่อสามารถรับรู้

สภาพปัญหาและการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างต่อเนื่องและสามารถคาดการณ์อนาคตได้ ทั้งนี้ โดยการจัดทำโครงการวิจัยแม่บท แล้วแบ่ง เป็นโครงการวิจัยย่อยให้บัณฑิตศึกษาใช้เป็นหัวข้อ ในการทำวิทยานิพนธ์

1.2.4 การวิจัยเชิงสหสาขาวิชา

1.3 เป้าประสงค์ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมในระดับบัณฑิตศึกษา

สาขาสังคมศาสตร์ ควร เป็นการให้บริการความรู้และข้อมูล ซึ่งเป็นผลงานทางวิชาการในบทบาทของการชี้แนะแนวทางแก่สังคมในลักษณะของการนำสังคมและ เดือนสติสังคมที่มีเนื้อหาในเชิง ทฤษฎีและหลักการ รวมทั้งจะต้อง เป็นการบริการทางวิชาที่ตอบสนองส่วนรวมหรือคนส่วนใหญ่ มากกว่าคนเฉพาะกลุ่ม นอกจากนั้นการบริการทางวิชาการควรมีความสัมพันธ์และ เสริมสร้างความรู้และประสบการณ์การเรียนการสอนด้วย

2. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเพื่อบรรลุ เป้าประสงค์ของบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมศาสตร์ที่พึงประสงค์

จากผลการวิจัย พบว่าสภาพปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมศาสตร์ ได้แก่ ระบบบริหารการศึกษาซึ่งมีปัญหาด้านการประสานงานและปัญหาด้าน การเรียนการสอนนั้น ผู้วิจัยใคร่ขอ เสนอแนะแนวทางการพัฒนาดังต่อไปนี้

2.1 ปรับโครงสร้างการบริหารการศึกษา กล่าวคือ ในปัจจุบันจุฬาลงกรณ์-มหาวิทยาลัยมีลักษณะที่หลากหลายของสาขาวิชา มีโครงสร้างการบริหารวิชาการเป็นคณะ สถาบัน และภาควิชา ซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารตามแนวคิดในเรื่องความเป็นอิสระทางการบริหาร (administrative autonomy) เป็นเหตุให้เกิดการแบ่งแยกภาควิชา (departmentalization) ที่มีอิสระทางการบริหารมาก จน เป็นอุปสรรคต่อการร่วมมือและ

ประสานงานกัน เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในการพัฒนาวิชาการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งปัญหานี้ วิทยุ วิชาเทคโนโลยี (อ้างถึงใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; บัณฑิตวิทยาลัย 2529 ข : 23) ได้เสนอให้รวมคณะต่าง ๆ เข้าเป็นกลุ่มตามลักษณะสาขาวิชา เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการบริหาร แต่มีข้อจำกัดพิจารณาว่าแนวคิดนี้อาจจะไม่สามารถแก้ปัญหาด้านการบริหารได้อย่างแท้จริง เพราะการรวมกลุ่มลักษณะนี้จะก่อให้เกิดการแยกกลุ่มสาขาวิชาขึ้นอีก ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนการสอน และการวิจัยในลักษณะสหสาขาวิชามิใช่หมายถึง การสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์เฉพาะภายในกลุ่มสาขาวิชาเท่านั้น แต่น่าจะหมายถึงการร่วมมือและสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มสาขาวิชาด้วย ฉะนั้นผู้วิจัยจึงเห็นควรนำแนวทางการบริหาร เพื่อสนองตอบภารกิจ เฉพาะเรื่องซึ่งมีลักษณะชั่วคราว (ad hococracy) โดยการพัฒนาและปรับระบบบริหารให้ยืดหยุ่น เพื่อสามารถนำรูปแบบการบริหารลักษณะเฉพาะกิจ (task force) มาใช้ควบคู่กับการบริหารระบบภาควิชา เช่น คณะกรรมการบริหารหลักสูตร เศรษฐศาสตร์การแพทย์ ซึ่งเป็นโครงการร่วมมือระหว่างคณะ เศรษฐศาสตร์กับคณะแพทยศาสตร์ เป็นต้น แต่สิ่งสำคัญในการบริหารตามแนวทางนี้จะต้องมีระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณวุฒิและความชำนาญของบุคลากรแต่ละคน รวมทั้งทรัพยากรและปัจจัยอื่น ๆ เพื่อจะได้จัดสรรบุคลากรและทรัพยากรให้เหมาะสมกับโครงการ เฉพาะกิจนั้น ๆ ให้ทันกับเวลา

ในการพัฒนาระบบบริหารการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสายสังคมศาสตร์ ควรปรับโครงสร้างและระบบบริหารการศึกษาให้มีความเป็นเอกภาพกันระหว่างระดับปริญญาตรีกับระดับบัณฑิตศึกษา รวมทั้งการเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย คณะ สถาบัน ภาควิชาและคณาจารย์ โดยมีบัณฑิตวิทยาลัยทำหน้าที่ควบคุมมาตรฐานการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา และเป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย คณะ สถาบัน ภาควิชา และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการประสานงานกับสถาบันและหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย และส่งเสริมงานบัณฑิตศึกษาในรูปแบบสหสาขาวิชา

สำหรับแนวปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการประสานงานดังกล่าว ควรปรับโครงสร้างของคณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย และคณะกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

คณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นคณะกรรมการระดับนโยบายควรลดจำนวนกรรมการลง ซึ่งอาจทำได้โดยให้คณะกรรมการประกอบด้วย อธิการบดีหรือรองอธิการบดี ซึ่ง

ได้รับมอบหมายจากอธิการบดี เป็นประธาน คณะคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง คณบดีกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ และกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์ ซึ่งคณบดีในแต่ละกลุ่มสาขาวิชา เลือกตั้งกลุ่มละ 2 คน และคณาจารย์บัณฑิตศึกษาซึ่งหัวหน้าภาควิชาในแต่ละกลุ่มสาขาวิชา เลือกตั้งกลุ่มละ 2 คน เป็นกรรมการ และให้รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร เป็นกรรมการและเลขานุการ ซึ่งการปรับโครงสร้างของคณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัยนี้จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยและบัณฑิตวิทยาลัย รวมทั้งเกิดความคล่องตัวในการดำเนินการมากขึ้น

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ ควรประกอบด้วย คณบดีของแต่ละคณะ เป็นประธาน หัวหน้าภาควิชาที่เปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษา เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณบดีแต่งตั้ง ควรประกอบด้วย รองคณบดีฝ่ายวิชาการ รองคณบดีฝ่ายวิจัย รองคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา รองคณบดีฝ่ายบริหารและคณาจารย์บัณฑิตศึกษา ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งหมดไม่เกินกึ่งหนึ่งของหัวหน้าภาควิชา และให้คณบดีแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน เป็นเลขานุการคณะกรรมการ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการประสานงานระหว่างคณะกรรมการประจำคณะและคณะกรรมการบัณฑิตศึกษาคณะมากขึ้น

เพื่อให้การปฏิบัติดังกล่าว เป็นไปได้ จึงควรจัดตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่ง เพื่อพิจารณาในรายละเอียดเกี่ยวกับ โครงสร้างและระบบบริหารการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แล้วแก้ไขกฎหมายให้รองรับ โครงสร้างและระบบบริหารการศึกษาใหม่ดังกล่าว

2.2 การพัฒนาระบบการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ สืบเนื่องจากศาสตร์ทางสาขาสังคมศาสตร์แบ่งออกเป็น สาขาวิชาการและสาขาวิชาชีพ ฉะนั้นการจัดโปรแกรมการศึกษาจึงควรพิจารณาคุณสมบัติและ เป้าหมายในการประกอบอาชีพของผู้เรียน ประกอบกับ เป้าหมายของภาควิชา ทั้งนี้โดยให้นิสิตร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมกันจัดโปรแกรมการศึกษาแล้วดำเนินการศึกษาตามโปรแกรมนั้น นอกจากนี้หลักสูตรสาขาวิชาชีพที่ เน้นการผลิตและพัฒนา นักบริหาร และผู้ปฏิบัติงานควร เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีอาชีพแล้วได้ เข้าศึกษาต่อโดยการ เปิดหลักสูตรนอกเวลาราชการ ซึ่งจะทำได้นิสิตบัณฑิตศึกษาที่มีความสามารถและประสบการณ์ด้านการปฏิบัติ เข้ามาศึกษาต่อ

สำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้นิสิตคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ รวมทั้งเป็นผู้ที่มีความสามารถในการวิเคราะห์เชิงสหสาขาวิชานั้น มีแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนดังนี้

2.2.1 ผสมผสานการเรียนการสอน เข้ากับการวิจัย กล่าวคือ นอกจากในปัจจุบันจะมีการจัดทุนโครงการผู้ช่วยวิจัย ซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างบัณฑิตวิทยาลัย กับฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองนโยบายของการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย และเพื่อดึงดูดผู้ที่มีคุณภาพสูง เข้าศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนนี้ควรกระจายไปสู่ระดับคณะและภาควิชาด้วย เพราะจะทำให้การปฏิบัติตามแนวทางนี้ปรากฏ เป็นจริงและมีความต่อเนื่อง ทั้งนี้โดยแต่ละคณะและภาควิชา กำหนดทิศทางการวิจัย แล้วจัดทำโครงการวิจัยแม่บทในสาขาของตน เพื่อเป็นแนวทางให้อาจารย์แต่ละท่านจัดทำโครงการศึกษาค้นคว้า หรือโครงการวิจัยขนาดเล็ก ในวิชาที่ตนสอน แล้วปรับการสอนให้สอดคล้องและส่งเสริมโครงการดังกล่าว โดยให้นิสิตมีส่วนร่วมร่วมกับอาจารย์ในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งผลที่ได้จากการเรียนการสอนลักษณะนี้สามารถนำไปสู่การผลิตตำราหรือโครงการวิจัยใหญ่ และหัวข้อวิทยานิพนธ์ของนิสิตต่อไป รวมถึงการที่จะทำได้ผลงานวิจัยที่มีลักษณะต่อเนื่องและสามารถนำมาบูรณาการให้เห็นภาพรวมของศาสตร์ได้

2.2.2 ปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนและการวัดผล กล่าวคือ วิธีการเรียนการสอนควรเน้นที่กระบวนการแสวงหาความรู้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์และการประเมินความรู้ที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งเป็นการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงของสังคมไทย ฉะนั้นการเรียนการสอนจึงควรเป็นลักษณะของการนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์และอภิปรายกัน โดยอาจารย์จะเป็นผู้คอยบอคำถามและปัญหาเพื่อให้เกิดความสงสัยแล้วร่วมกันแสวงหาคำตอบ ดังนั้นจึงควรนำรูปแบบการสอน แบบสัมมนา การอภิปราย และกรณีศึกษา ฯลฯ มาใช้ให้มากขึ้น ส่วนวิธีการวัดผลก็ควรปรับให้สอดคล้องกับวิธีการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการแสวงหาความรู้ การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ด้วย

2.2.3 ปรับปรุงหลักสูตรของแต่ละสาขาวิชาให้มีความยืดหยุ่นให้เอื้อต่อการเรียนการสอนเชิงสหสาขาวิชา และการจัดโปรแกรมการศึกษาร่วม รวมทั้งส่งเสริมให้คณาจารย์

และนิสิตมีโอกาสได้ออกไปสัมผัสกับสภาพชีวิตและความเป็นจริงทางสังคม ในลักษณะของการเข้าไป สังเกต วิเคราะห์ และศึกษาร่วมกับชุมชนอย่างจริงจัง โดยมีระยะเวลาที่เหมาะสม เช่น ประมาณ 1 - 2 สัปดาห์ เป็นต้น ซึ่งเป็นโครงการที่ต่างจากโครงการศึกษานอกสถานที่ ซึ่งส่วนมากจะเป็นการ เยี่ยมชมและรับฟังการบรรยายสรุป ฯลฯ อย่างไรก็ตามการที่จะจัดให้มีโครงการลักษณะนี้ได้ควรจะต้องหาแนวทางส่งเสริมให้คณาจารย์ที่มีลักษณะประจำอยู่กับที่ (place bound) กล่าวคือ ชอบทำงานประจำอยู่กับที่ทำงานในมหาวิทยาลัยมากกว่าที่จะต้องออกไปศึกษาจากสภาพความเป็นจริงทางสังคม สำหรับแนวทางการส่งเสริมนี้มีมหาวิทยาลัยจะต้องเน้นและให้ความสำคัญกับการ เรียนการสอนด้วยวิธีนี้พร้อมทั้งให้ความสำคัญในการจัดแก่อาจารย์

2.2.4 ควรมีการประเมินการสอนของอาจารย์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง นำผลการประเมินนั้นสะท้อนไปสู่อาจารย์แต่ละท่าน เพื่อจะได้นำไปพิจารณาพัฒนาการสอนของตน และเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารใช้ในการประเมินผลงาน และควมดีความชอบของอาจารย์ นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลในการผลักดันให้คณาจารย์พัฒนาการสอนอีกทางหนึ่งด้วย

2.2.5 สร้างระบบการพัฒนาขวัญและกำลังใจของคณาจารย์ เพื่อจูงใจให้เกิดการพัฒนาการสอน กล่าวคือ นอกจากการจัดระบบและหน่วยงานอำนวยความสะดวกให้แก่คณาจารย์ในการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนการสอน การผลิตเอกสารประกอบการสอน และการจัดหาวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอนให้เพียงพอกับความจำเป็นแล้ว ควรมีการให้รางวัลหรือผลตอบแทนแก่อาจารย์ที่มีผลงานด้านการสอนดีเด่น โดยการให้ใช้ผลการประเมินการสอนเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาตำแหน่งทางวิชาการ การพิจารณาขึ้นเงินเดือน เป็นกรณีพิเศษ และการประกาศเกียรติคุณ เป็นต้น

สำหรับแนวปฏิบัติ เพื่อบรรลุผลในการพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้นิสิตคิด เป็น ทำ เป็น และแก้ปัญหาได้ มีดังนี้

เผยแพร่แนวความคิดการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นิสิตคิด เป็น ทำ เป็น และแก้ปัญหาได้ กล่าวคือ การพัฒนาการเรียนการสอนลักษณะนี้จะมีผลในทางปฏิบัติและประสบผลสำเร็จได้ นั้นผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้บริหาร คณาจารย์ และนิสิตมัธยมศึกษา จะต้องเห็นด้วยและยอมรับแนวคิดนี้ และมีความเข้าใจในวิธีการเรียนการสอน ดังกล่าว แล้วลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเสนอปัญหาที่เกิดจากระบบ

การเรียนการสอนในปัจจุบัน การจัดทำเอกสารแนะนำ และการสาธิตวิธีการเรียนการสอน และการวัดผลรูปแบบต่าง ๆ ให้ผู้บริหารทั้งระดับมหาวิทยาลัย คณะ และภาควิชา คณาจารย์ และนิสิตบัณฑิตศึกษา ได้มีความรู้และเข้าใจระบบการเรียนการสอน เพื่อให้ผลิตคิด เป็น ทำ เป็น และแก้ปัญหาได้ ซึ่งเมื่อผู้บริหาร เห็นด้วยกับแนวคิดนี้แล้ว โดยเฉพาะผู้บริหารระดับมหาวิทยาลัย ควรที่จะต้องระบุให้ชัดเจนว่า ระบบการเรียนการสอน เพื่อให้ผลิตคิด เป็น ทำ เป็น และแก้ปัญหาได้ เป็นทิศทางที่มหาวิทยาลัยต้องการ รวมทั้งปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่เป็นอุปสรรคของการพัฒนา และจัดสรรงบประมาณในส่วนที่จำเป็นอย่างเพียงพอ นอกจากนั้นจะต้องส่งเสริมให้คณะและภาควิชามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติ โดยสนับสนุนให้คณะหรือภาควิชาที่มีความสนใจ เสนอแผนงานและลงมือปฏิบัติได้ทันที

การพัฒนาอาจารย์ ในฐานะที่คณาจารย์ เป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาการเรียนการสอน ฉะนั้นนอกจากคณาจารย์จะเป็นกลุ่ม เป้าหมายของการเผยแพร่ความคิดแล้ว คณาจารย์ยังเป็นกลุ่ม เป้าหมายที่จะต้องได้รับการพัฒนาด้วย ซึ่งสามารถแบ่งคณาจารย์ออกเป็น 2 ส่วนคือ คณาจารย์ใหม่ และคณาจารย์ปัจจุบัน กล่าวคือ ในส่วนของคณาจารย์ใหม่ ควรเริ่มตั้งแต่การคัดเลือก ซึ่งจะต้องพิจารณาและให้ความสำคัญด้านประสบการณ์ทางวิชาการ ผลงานทางวิชาการที่ผ่านมา ทักษะคติของการ เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วย ทักษะคติของความเป็นครู คือ มีความรัก ในการถ่ายทอดและอบรมสั่งสอนศิษย์ และทักษะคติของนักวิชาการ คือ มีความรักและความกระตือรือร้น ในการแสวงหาความรู้และการผลิตผลงานวิชาการที่มีคุณภาพ ควบคู่กับวุฒิทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้ได้บุคคลที่มีทักษะคติของการ เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง ก่อนที่จะรับ เข้า เป็นอาจารย์ ควรมีการทดสอบทักษะคติดังกล่าว รวมทั้งความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การสุ้งงาน และความ มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน โดยการจัดโครงการให้ผู้สมัคร เป็นอาจารย์ได้ใช้ชีวิตและทำงาน ร่วมกัน เช่น การมอบหมายให้ค้นคว้าเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นต้น ซึ่งใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ โดยมหาวิทยาลัยออกค่าใช้จ่ายและติดตามประเมินผลอย่างใกล้ชิด เมื่อได้บุคคลที่มีคุณสมบัติตาม ความต้องการแล้ว ผู้ที่เป็นอาจารย์ใหม่ทุกคนจะต้อง เข้าอบรม เกี่ยวกับกระบวนการ เรียนการสอนระดับ บัณฑิตศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการ เสริมที่นอกเหนือจากการคัดเลือกและการปฐมนิเทศในปัจจุบัน

สำหรับคณาจารย์ปัจจุบัน สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มคณาจารย์ทั่วไป กับ กลุ่มคณาจารย์ที่สนใจและอาจารย์ที่รับผิดชอบรายวิชาที่เหมาะสมกับการ เรียนการสอน เพื่อให้ผลิต คิด เป็น ทำ เป็น และแก้ปัญหาได้ ฉะนั้นในการดำเนินการจึงควร เริ่มที่คณาจารย์กลุ่มหลัง ด้วยการ

จัดอบรมวิธีการสอนและวิธีการวัดผลรูปแบบต่าง ๆ และให้นำไปทดลองปฏิบัติ แล้วประเมินผล หลังจากนั้นจะต้องประชาสัมพันธ์และ เผยแพร่ผลการปฏิบัติไปสู่คณาจารย์กลุ่มแรก เพื่อให้เกิดการยอมรับ และกระตุ้นให้พัฒนาการสอนของตนต่อไป

อนึ่ง เพื่อแก้ปัญหาคณาจารย์ขาดประสบการณ์ด้านการปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนในสาขาวิชาชีพนั้น เห็นควร เชิญบุคคลที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จในสาขาวิชาชีพนั้น ๆ เป็นผู้สอนในฐานะอาจารย์พิเศษ รวมทั้งส่งเสริมให้ เชิญบุคคลดังกล่าว เป็นวิทยากรบรรยายพิเศษมากขึ้น เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาได้มีโอกาสศึกษาจากประสบการณ์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรง ส่วนการพัฒนาอาจารย์ประจำควร เน้นที่การผสมผสานการบริการทางวิชาการ เข้ากับการ เรียนการสอน นอกจากนั้นการให้สิทธิแก่อาจารย์ในการลา เพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพทางวิชาการโดยเขียนตำรา (sabbatical leave) ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ควรขยายขอบเขตให้ รวมถึงการลาไปเพื่อหาประสบการณ์โดยการปฏิบัติงานในสาขาวิชาที่สอนด้วย โดยมีเงื่อนไขว่าเมื่อเสร็จโครงการแล้วอาจารย์จะต้องทำรายงาน เสนอต่อมหาวิทยาลัย

อนึ่งการขยายโอกาสดังกล่าวมีข้อสังเกตว่า อาจทำให้สูญเสียอาจารย์ให้กับหน่วยงานที่อาจารย์ไปฝึกประสบการณ์ได้ เนื่องจากแรงจูงใจด้านผลตอบแทนที่อาจารย์ได้รับมีจำนวนที่สูงกว่าของมหาวิทยาลัย ฉะนั้นจึงควรกำหนดแนวทางป้องกันควบคู่ไปด้วย

การพัฒนานิสิตบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ นอกจากจะมีการเผยแพร่ให้นิสิต เข้าใจระบบการเรียนการสอนลักษณะนี้แล้ว ปัจจัยที่สำคัญคือ จะต้องมีการ เสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ เช่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การพัฒนาระบบการให้บริการข้อมูลและข้อสนเทศ และการพัฒนาบรรยากาศของการเรียนการสอน เป็นต้น อนึ่งเพื่อให้ได้บัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ที่พึงประสงค์นั้นจะต้องปรับปรุงระบบการสอบคัดเลือก กล่าวคือ ต้อง เน้นการทดสอบความสามารถในการคิด และวิเคราะห์ ควบคู่กับความสามารถทางวิชาการ และความสามารถในการอ่าน การพูด การฟัง และการเขียน ดังนั้นการสอบสัมภาษณ์จึงมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าการสอบข้อเขียน นอกจากนี้ควรมีการนำคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครสอบ เช่น เป้าหมายของการศึกษา ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ประวัติทางการศึกษา เป็นต้น มาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณารับสมัครด้วย และเพื่อให้บรรลุผลในทางปฏิบัติควรตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่ง เพื่อพัฒนาแบบทดสอบ

ความสามารถทางวิชาการ ความสามารถทางการวิเคราะห์ ความถนัดและทัศนคติ และกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการพิจารณา

2.3 แนวทางการพัฒนาด้านการให้บริการข้อมูลเพื่อการศึกษาขั้นคว่ำระดับบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ มีดังนี้

2.3.1 พัฒนาหอเอกสารประเทศไทยให้เป็นศูนย์ข้อมูลและข้อสนเทศทางสังคมศาสตร์ไทย ที่ประกอบด้วยข้อมูลทั้งที่เป็นเอกสารสิ่งพิมพ์และโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ และนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเช่น คอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ในการให้บริการข้อมูลเพื่อความสะดวกรวดเร็วแทนระบบบัตรรายการที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งศูนย์บริการข้อมูลและข้อสนเทศทางสังคมศาสตร์ไทยนี้จะเป็นหน่วยงานกลางในการให้บริการข้อมูลทางสังคมศาสตร์

อนึ่ง เพื่อแก้ปัญหาความซ้ำซ้อนในการให้บริการข้อมูลและข้อสนเทศ ควรจัดการสัมมนาร่วมกันระหว่างบรรณารักษ์ของสถาบันวิทยบริการ คณะ และบุคลากรของสถาบันต่าง ๆ เพื่อกำหนดรูปแบบการประสานงานและแนวปฏิบัติรวมทั้งการขยายระยะเวลาในการให้บริการ เป็นต้น

นอกจากนั้นควรจัดโครงการอบรมบุคลากรที่ให้บริการข้อมูลและข้อสนเทศให้มีความสามารถในการให้บริการคำแนะนำเพื่อการศึกษาขั้นคว่ำ รวมทั้งทักษะในการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากเอกสารที่จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม เช่น ข้อมูลจากการอภิปราย การประชุม สัมมนา เป็นต้น

2.3.2 ส่งเสริมการผลิตตำราสาขาสังคมศาสตร์ที่มีคุณภาพด้านเนื้อหาทางทฤษฎี ทั้งที่เป็นทฤษฎีสากล และที่มีบริบทของสังคมไทย รวมทั้งการผลิตเอกสารและบทความทางวิชาการ สำหรับแนวทางการดำเนินการนั้น นอกจากโครงการผลิตตำราของฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปัจจุบันแล้วควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาขั้นคว่ำที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาที่สอนของอาจารย์แต่ละท่าน ซึ่งเป็นโครงการขนาดเล็ก โดยการจัดสรรทุนสนับสนุนที่เหมาะสม ภายใต้เงื่อนไขว่า อาจารย์จะต้องจัดทำเอกสารรายงานผลการศึกษาค้นคว้าเสนอต่อมหาวิทยาลัย และเมื่อมหาวิทยาลัยพิจารณาแล้วเห็นว่ามีคุณภาพมาตรฐานพอสมควร และอาจารย์สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าต่อไปอีก ก็ให้จัดสรรทุนเพิ่มให้ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การผลิตตำราหรือโครงการวิจัยขนาดใหญ่ต่อไป นอกจากนั้นควรจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการในการเขียนตำราแก่คณาจารย์อย่างเป็นระบบและจริงจัง

2.4 แนวทางการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ มีดังนี้

2.4.1 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางวิชาการ เช่น การสัมมนา และการอภิปราย รวมทั้งการเสนอผลงานทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการของนักสังคมศาสตร์และบุคคลสาขาอาชีพต่าง ๆ โดยเฉพาะการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์และนิสิตบัณฑิตศึกษาควรมีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับผู้รับข้อมูล

2.4.2 จัดทำโครงการพัฒนาห้องเรียนให้มีขนาดที่เหมาะสมกับการเรียนการสอน ลักษณะกลุ่มย่อย จำนวนประมาณ 20-30 คน และมีอุปกรณ์หรือสื่อการสอนที่พร้อมเพียง
 หนึ่ง การที่แนวทางการพัฒนาบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์ดังกล่าวจะปรากฏเป็นจริงในทางปฏิบัติได้นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า

1. บุคลากรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต้องยอมรับว่า ปัจจุบันจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมิใช่เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพียงแห่งเดียว และบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ยังไม่ได้แสดงให้เห็นว่ามีคุณภาพที่ เก่งกว่าบัณฑิตจากสถาบันอื่นอย่างชัดเจน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายวิชาการ 2529: 1) เพราะถ้าบุคลากรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังไม่ยอมรับความจริงข้อนี้ ความกระตือรือร้นที่จะพัฒนากิจกรรมทางวิชาการของคนก็จะไม่เกิดขึ้น

2. เนื่องจากข้อจำกัดด้านทรัพยากรในปัจจุบัน การกำหนดแนวทางการพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ควรที่จะต้องพิจารณาในด้านการลดความถี่กับการขยายหรือส่งเสริม โดยเฉพาะแผนด้านการผลิตบัณฑิตสาสาสังคมศาสตร์ ควรมีการลดและจำกัดปริมาณการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีในบางสาขาวิชา เพื่อทุ่มเททรัพยากรส่วนใหญ่ไปใช้ในการพัฒนาบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์

3. บุคลากรทุกระดับของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากจะตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมศาสตร์แล้ว จำเป็นที่จะต้องมีการกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติ โดยการสร้าง ความยอมรับในการนำของผู้บริหารให้เกิดขึ้น กล่าวคือ ผู้บริหารจะต้องกล้าตัดสินใจและใช้อำนาจที่มีอยู่ในการกระตุ้นและผลักดัน ให้เกิดการปฏิบัติอย่างจริงจัง ทั้งนี้โดยอยู่ภายใต้หลักการและข้อตกลงร่วมกัน ขณะเดียวกันคณาจารย์จะต้องยอมลดความเป็นอิสระ และ เสรีภาพที่ตนมีอยู่ลงบ้าง และยอมรับในการพิจารณาการตัดสินใจ และการนำของผู้บริหาร

ข้อเสนอแนะ เพื่อการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสถานภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งแนวทางการพัฒนาบัณฑิตศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาโท สาขาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในลักษณะการพิจารณาภาพรวม ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษา สถานภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งแนวทางการพัฒนาบัณฑิตศึกษากลุ่มสาขาวิชาอื่นของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ควรมีการศึกษสถานภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งแนวทางการพัฒนาบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาโท สาขาสังคมศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในแต่ละคณะอย่างลึกซึ้ง
3. ควรมีการศึกษาแนวทางการผลิตบัณฑิต การวิจัยและการบริการทางวิชาการแก่สังคมในระดับบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาโท สาขาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอย่างลึกซึ้ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย